

PROFESOR MUDr. JOZEF KUKURA

Profesor MUDr. Jozef Kukura patril medzi najvýraznejšie osobnosti v novodobých dejinách Lekárskej fakulty UK. Do Bratislavy prišiel v r. 1939 ako študent medicíny. Jeho rodičovský dom neoplýval bohatstvom peňazí, ale bohatstvom detí. Narodil sa v Krompachoch ako šieste z deviatich detí. Súrodenecké vzťahy boli príkladom rodinnej súdržnosti a lásky. Jeho rozhodnutie študovať medicínu už počas stredoškolských štúdií

prof. MUDr. Jozef Kukura, Dr. h.c.
«18. 8. 1919 u2. 6. 1990

predznačili jeho starší bratia, významní chirurgovia. Jeho gymnaziálne i vysokoškolské štúdiá boli prepletené kondíciami a zaopatrovaním si živobytia. Jeho vlastnosť robiť to, čo je pre spoločnosť, pre každého človeka neodvratne potrebné a užitočné bola trvalo zakódovaná v jeho osobnosti, v jeho pôvode. Z tohto hľadiska treba považovať za celkom prirodzené, že po úspešnom skončení štúdií na Lekárskej fakulte v Bratislave v r. 1944 si mladý Kukura ako ambiciózny lekár - špičkový športovec nezvolil cestu s vtedajšími lákavými možnosťami byť úspešným lekárom s perspektívou solídneho zabezpečenia existencie, ale zvolil si disciplínu, ktorá tieto vymoženosti neposkytovala. Zvolil si odbor hygieny práve preto, že tento medicínsky odbor skrýval vo svojej teoretickej podstate praktický preventívny dosah pri prekonávaní ťažkých zdravotno-sociálnych problémov vtedajšej doby. Išlo o obetavú, odbornú a organizátorskú prácu pri zvládaní ťažkých epidemiologických situácií vojnového a povojnového obdobia (1, 2).

Po skončení vysokoškolského štúdia MUDr. J. Kukura pochopil vážnosť nepriaznivej zdravotnej situácie obyvateľstva na Slovensku a bez váhania poslúchol výzvu prihlásiť sa do epidemiologickej služby, v ktorej pod vedením MUDr. M. Dzjubana zotrval až do apríla 1945. Po oslobodení Košíc bol poverený vedením hygienicko-epidemiologickej služby pre

východné Slovensko a neskôr vedením pobočky štátneho zdravotno-sociálneho ústavu v Košiciach. V tejto funkcii zotrval až do r. 1948 (3).

Ďalším a trvalým pracoviskom sa pre MUDr. Kukuru stal Ústav hygieny Lekárskej fakulty UK v Bratislave. Do tohto ústavu prišiel s veľkými epidemiologickými skúsenosťami, najmä pokiaľ išlo o elimináciu črevných infekčných chorôb, škvrnitého týfu a malárie u obyvateľstva východného Slovenska. V ústave čoskoro prejavil zvýšený záujem predovšetkým o riešenie spoločensky dôležitých zdravotníckych problémov tak po stránke teoretickej, ako aj praktickej.

Jeho pozitívny vzťah k riešeniu zložitých zdravotno-hygienických problémov sa zúročil aj v jeho funkciách na veľkých mládežníckych stavbách, kde bol kľúčovou osobnosťou v zabezpečovaní zdravotno-hygienických podmienok veľkého kolektívu mládeže za sťažených okolností, vyžadujúcich maximálne vypätie síl, v často neočakávaných zmenách situácie v najširších dimenziách (v r. 1949 bol poverený funkciou organizátora hygienicko-epidemiologickej a zdravotníckej služby na Trati mládeže, ktorú vykonávali asistenti ústavov a kliník LFUK za spolupráce poslucháčov medicíny). Pod jeho vedením nedošlo na Trati mládeže k črevným infekčným ochoreniam, ani k iným závažnejším škodám na zdraví. Okrem toho je dôležité, že sa zároveň vytvoril model na uskutočňovanie zdravotníckej organizácie pre ďalšie mládežnícke stavby a práce podobného druhu. Kukura podľa svojich skúseností na Trati mládeže mohol dospieť k záveru, že prechodné sídliská pracujúcich na veľkých stavbách treba považovať za ich stále sídlisko a že hygienicko-technické zariadenia a opatrenia v ňom sú ekonomicky rentabilné (3).

Do povedomia odbornej verejnosti sa výrazne zapísal publikáciami v Bratislavských lekárskejších listoch v r. 1952-53 o potrebe zlepšenia školsko-zdravotnej služby, o antropometrických údajoch bratislavských detí a o možnostiach dosiahnutia mikrobiálnej čistoty v detských jasliach. V nadväznosti na to sa v r. 1953 habilitoval.

Profesor Kukura bol vždy v strede spoločenského diania a prejavom vysokého uznania jeho organizačných schopností bolo v r. 1956 menovanie do funkcie prorektora Univerzity Komenského, ktorú zastával do r. 1959. Za profesora z odboru hygiena bol menovaný v r. 1961. V r. 1963 - 1969 bol prof. Kukura dekanom Lekárskej fakulty UK v Bratislave. Pod jeho vedením získala významné postavenie v systéme vysokého školstva nášho štátu. Možno povedať, že bol aj "otcom" Lekárskej fakulty v Martine (4). Prejavil nesmiernu húževnatosť a obetavosť pri uplatňovaní zámerov jej založenia. Lekárska fakulta v Martine ako dnes samostatná fakulta UK dosahuje významné výsledky vo výskumnej, pedagogickej i liečebnej činnosti a je živým dôkazom toho, že jeho idea bola správna a jeho zameranie na túto oblasť bolo adekvátne (1).

Vedenie Katedry hygieny LFUK prevzal po odchode akademika Muchu do dôchodku v r. 1970 a viedol ju až do r. 1985.

Život profesora Kukuru bol vždy naplnený činorodou výchovnou, pedagogickou a vedecko-výskumnou činnosťou, ktorú sprevádzala rozsiahla aktivita v mnohých riadiacich funkciách na fakulte i mimo nej. Rozvinul modernú koncepciu hygieny do syntézy, v ktorej je komplexná starostlivosť o mladú generáciu rozhodujúcim faktorom z hľadiska preventívnej ochrany zdravia obyvateľstva.

Vo svojej odbornej a výskumnej činnosti vychádzal z potrieb praxe a výsledkami vždy prispieval k riešeniu naliehavých úloh zdravotníctva v oblasti prevencie. Zvláštnu pozornosť venoval ochrane zdravia mladej generácie a štúdiu hygienických problémov výchovy a vzdelávania. Výsledky tejto dlhodobej práce mali značný medzinárodný ohlas, pojmom sa stala Kukurova koncepcia hygieny detí a dorastu - Kukurova škola. Možno konštatovať, že história príkladného rozvoja odboru hygieny detí a mládeže je v rozhodujúcej miere napísaná rukopisom Jozefa Kukuru.

Po menovaní za riadneho profesora presahuje jeho vedecké pôsobenie stále viac rámec pedagogiky a školskej hygieny a orientuje sa na naliehavé otázky hygieny životného prostredia.

Ďalšou oblasťou jeho vedeckých štúdií boli hygienické problémy zdravotníckych zariadení so zvláštnym zreteľom na problematiku chirurgických oddelení a operačných sál. Tieto jeho práce boli odmenené cenami odborných spoločností i cenou Českého a Slovenského literárneho fondu.

V poslednom desaťročí sa intenzívne venoval naliehavým problémom životného prostredia Bratislavy v súvislosti s ohrozením zdrojov pitnej vody na Žitnom ostrove petrochemickým priemyslom, znečistením ovzdušia Bratislavy a z toho plynúcimi zdravotnými rizikami. Výsledkami svojej práce v tejto oblasti významne prispel k iniciovaniu zákona o ochrane podzemných vôd Žitného ostrova, k urýchleniu výstavby ekologických zariadení a realizácii viacerých zmien v plánovanom výrobnom programe Slovaftu s cieľom ozdraviť životné prostredie Bratislavy. Jeho výsledky v tejto oblasti oceňovali aj v zahraničí. Lekárska fakulta Univerzity Martina Luthera Halle-Wittenberg v r. 1987 vyznamenala prof. MUDr. Jozefa Kukuru čestným doktorátom. Tento titul bol uznaním jeho vedeckých prác v oblasti hygieny životného prostredia, hygieny detí a dorastu, hygieny zdravotníckych zariadení, ocenením jeho vysokoškolskej pedagogickej činnosti a mimoriadnych zásluh za nepretržitú, desaťročia trvajúcu spoluprácu Univerzity Komenského a Univerzity Martina Luthera na úseku preventívnej medicíny.

V prejave pri príležitosti svojej slávnostnej promócie povedal: *"Nemá sa pracovať preto, aby sa dalo žiť, ale treba žiť, aby sme mohli pracovať a získavať vzdelanie - nie pre svoj vlastný prospech, ale preto, aby sme boli užitoční človeku a jeho prostrediu. Pokúsme sa vštepiť tieto ušľachtilé princípy mladej generácii, vychovávajme ju v duchu dobra, úcty a spravodlivosti - potom si správnu cestu životom nájde sama. A čas ju presvedčí o tom, že to je cesta budúcnosti"*.

Jednou z osobitných črt žívota a osobnosti profesora Kukuru bola jeho celoživotná láska k športu. Dosiahol v ňom ako aktívny športovec celý rad vynikajúcich úspechov, bol pre neho nielen prostriedkom pre rozvíjanie fyzickej zdatnosti, ale aj symbolom úsilia a statočnosti, korektnosti a nezlomnosti a súčasne aj zdrojom mnohých celoživotných priateľstiev.

Jeho výraznou črtou bola schopnosť myslieť dopredu s predstihom času a vývoja vecí. To nie vždy prináša okamžité pochopenie okolia a úspechy v presadzovaní názorov do praxe. Bol v živote často v úlohe prvolezca, k čomu bolo treba dosť odvahy a statočnosti. Dôsledky jeho statočného a odvážneho prístupu k riešeniu zložitých situácií v odbore i spoločnosti nebývali vždy príjemné. I vtedy nás učil trpezlivosti, cieľavedomosti a poctivosti každého snaženia. A vo chvíľach a časoch zlých vyzdvihoval význam každodennej práce ako základnej potreby a zároveň jediného korektného spôsobu overovania hypotéz.

V každej činnosti, ktorá mu bola zverená, alebo do ktorej sa iniciatívne zapojil, sa Kukurova osobnosť vynárala nad hladinu životných parametrov, svojou zanietenosťou, tvrdosťou voči sebe samému a cieľavedomou pracovitosťou dosiahol to, že ho za všetkých okolností bolo vidieť nad horizontom - nielen pre jeho atletickú robustnú postavu, ale práve pre jeho výsledky v každej vykonávanej činnosti.

Dielo a osobnosť profesora Kukuru ostanú trvalým vkladom do rozvíjania odboru hygieny a preventívnej starostlivosti o zdravie ľudí a súčasne ostávajú aj príkladom pre jeho nasledovníkov a zdrojom mnohých nezabudnuteľných spomienok pre tých, ktorí mali možnosť sa s ním stretávať a s ním spolupracovať.

Literatúra:

1. Birčák, J.: Prof. MUDr. Dr. h. c. Jozef Kukura, sedemdesiatročný. Bratisl. lek. Listy, 91, 1990, č. 2, s. 160-162.

2. Hulín, I.: Sprítomňovanie času, slov a práce profesora Jozefa Kukuru. Bratisl. lek. Listy, 97, 1996, č. 2, s. 117.
3. Mucha, V.: Prof. MUDr. Jozef Kukura 50-ročný. Bratisl. lek Listy, 51, 1969, č. 2, s. 239-240.
4. Rosival, L.: Prof. MUDr. J. Kukura 70-ročný. Čs. Hyg., 34, 1989, č. 6, s. 321-323.

L. Ághová
Ústav hygieny Lekárskej fakulty UK, Bratislava

Publikované In: Životné podmienky a zdravie. Bratislava : NCPZ 2000, 355 s. (s. 3-6).